



© UNICEF/Turkey/2017/Rich



ÇHS30  
ÇOCUK HAKLARINA  
DAİR SÖZLEŞME

## BİRLEŞMİŞ MİLLETLER ÇOCUK HAKLARINA DAİR SÖZLEŞME

ÖZET



ÇHS30  
ÇOCUK HAKLARINA  
DAİR SÖZLEŞME

© UNICEF/Turkey/2017



## 1 Çocuğun tanımı

18 yaşın altındaki herkes Sözleşme’de belirtilen tüm haklara sahiptir.

## 2 Ayrımcılık yapmama

Sözleşme; etnik kökeni, toplumsal cinsiyeti, dini, sakatlık durumu, düşünce veya söylemleri, ailevi durumları her ne olursa olsun tüm çocuklar için geçerlidir.

## 3 Çocuğun yüksek yararı

Çocuklara yönelik tüm eylemlerde çocuğun yüksek yararı birinci öncelik olmalıdır.

## 4 Hakların korunması

Devletler tüm çocukların haklarını korumak için mümkün olan azami çabayı göstermelidir.

## 5 Ana-babalara yol gösterme görevi

Devletler; çocuğun sahip olduğu hakları doğru şekilde kullanabilmesini sağlamak için, ana-babası, çocuğa yol gösterme ve onu yönlendirme konusundaki hak ve ödevlerine saygı gösterirler.

## 6 Yaşama ve gelişme

Her çocuk yaşama hakkına sahiptir. Devletler, çocuğun hayatta kalması ve gelişmesi için mümkün olan azami çabayı gösterirler.

## 7 Nüfus kaydı, isim, vatandaşlık, bakım

Her çocuk bir isim ve vatandaşlık ile nüfus kütüğüne kaydedilme ve mümkün olduğu ölçüde ana-babası tarafından bakıma hakkına sahiptir.

## 8 Kimliğin korunması

Devletler, çocuğun kimliğini korumalı ve ona saygı göstermeli; ismi, uyruğu ve aile bağlarının hukuka aykırı şekilde değiştirilmesini engellemelidir. Çocuğun, kimliğinin unsurlarının bazılarının hukuka aykırı olarak yoksun bırakılması halinde Devletler, çocuğun kimliğine yeniden kavuşturulup gerekli yardım ve korumanın sağlanması amacıyla ivedilikle harekete geçerler.

## 9 Aileden ayrı düşme

Çocuğun yüksek yararına olan haller (örneğin, istismar ya da ihmâl) dışında çocuk ana-babasından ayrılmamalıdır. Ana-babanın sorumluluklarına ilişkin kararlarda çocuğun görüşü sorulmalıdır. Zarar göreceği haller dışında, çocuk her iki ebeveyni ile kişisel ilişkisini sürdürme hakkına sahiptir.

## 10 Aile bütünlüğü

Çocuk veya ana-babası tarafından, ailenin birleşmesi amacıyla yapılan ülkeye girme başvurusu, kendisine başvuru yapılan Taraf Devletçe olumlu, insani ve ivedi bir tutumla ele alınır. Ana-babası ayrı devletlerde oturan bir çocuk hem ana hem de babası ile doğrudan görüşme hakkına sahiptir.

## 11 Kaçırma ve insan ticareti

Devletler, çocukların yasadışı yollarla ülke dışına çıkarılması ve geri dönmelerinin engellenmesi halleriyle mücadele için önlemler alırlar.

## 12 Çocuğun görüşlerine saygı

Her çocuk kendisini ilgilendiren her konuda görüşlerini serbestçe ifade etme ve görüşlerinin dikkate alınması hakkına sahiptir.

## 13 İfade özgürlüğü

Her çocuk, görüşlerini özgürce ifade etme ve hukuka uygun olduğu sürece her türlü bilgiyi araştırma ve elde etme hakkına sahiptir.

## 14 Düşünce, inanç ve din özgürlüğü

Her çocuk düşünce ve inanç özgürlüğüne ve başkalarının haklarını engellemediği sürece dini vecibelerini yerine getirme hakkına sahiptir. Devletler, ana-babanın bu hakların kullanılmasını konusunda çocuğa yol gösterme hakkına saygı gösterirler.

## 15 Dernek kurma hakkı

Her çocuk- başkalarının haklarını engellemediği sürece- diğer çocuk ve gençlerle bir araya gelme, grup ve kuruluşlara katılma hakkına sahiptir.

## 16 Mahremiyet hakkı

Her çocuk mahremiyet hakkına sahiptir. Hukuk düzeni çocuğun özel, aile ve ev yaşantısını güvence altına alır.

## 17 Kitle iletişim araçları vasıtasıyla bilgiye erişme

Her çocuk kitle iletişim araçları vasıtasıyla güvenilir bilgiye erişme hakkına sahiptir. Televizyon, radyo, gazete ve diğer iletişim araçları çocukların anlayabileceği bilgiler sunulmalıdır. Devletler, çocukların, kendilerine zarar verebilecek içeriklerinden korunmasına yardımcı olmalıdır.

## 18 Ana-babanın ödevleri; devlet yardımı

Her iki ebeveyn de çocuğun yetiştirilmesinden sorumludur ve her zaman çocuğun yüksek yararını dikkate alarak hareket etmelidir. Özellikle çocuğun ana-babasının çalışması halinde, devletler çocuğun yetiştirilmesi konusundaki sorumluluklarını kullanmada gerekli hizmetleri sağlayarak ana-babaya destek sunulmalıdır.

## 19 Çocuğun her türlü şiddete karşı korunması

Devletler, çocuğun ana-babası ya da bakımcını üstlenen herhangi bir kişinin her türlü şiddet veya istismarına, ihmâl ya da kötü muamelesine karşı korunmasını için gereken bütün önlemleri alırlar.

## 20 Ailesinden yoksun olan çocuklar

Bir çocuğun ailesi tarafından bakılmasının mümkün olmadığı hallerde, Devletler çocuğun dini, kültürü ve diline saygı gösteren kişiler tarafından gereken şekilde bakılmasını sağlamalıdır.

## 21 Evlat edinme

Bir çocuk evlat edinildiyse en önemli öncelik, çocuğun yüksek yararı olmalıdır. Çocuğun doğduğu ülke veya başka bir ülkede evlat edinilip edinilmediği fark etmeksizin çocuğu aynı koruma ve standartlar uygulanır.

## 22 Mülteci çocuklar

Devletler, mülteci sayılan veya mülteci statüsü kazanmaya çalışan bir çocuğun, diğer tüm çocuklarla eşit haklardan faydalanmasını sağlamalıdır. Devletler, mülteci çocuğun ailesi ile yeniden bir araya gelebilmesi için yürütülen gayretlere destek olmalıdır. Bunun mümkün olmadığı hallerde, çocuk koruma altına alınmalıdır.

## 23 Engelli çocuklar

Engelli çocuklar, saygınlıklarını güvence altına alan, özgüvenlerini geliştiren ve toplumsal yaşama etkin biçimde katılmalarını kolaylaştıran şartlar altında eksiksiz bir yaşam sürme hakkına sahiptir. Devletler, engelli çocuklara ücretsiz bakım ve yardım sunmak için gereken azami çabayı gösterirler.

## 24 Sağlık ve sağlık hizmetleri

Her çocuk mümkün olan en iyi sağlık düzeyine kavuşma hakkına sahiptir. Devletler, çocuğun sağlıklı kalmasını sağlamak amacıyla kaliteli sağlık hizmetleri, temiz su, besleyici gıda ve temiz bir çevre sunmalıdır. Bu konuda zengin devletler yoksul devletlere yardımcı olmalıdır.

## 25 Bakım hizmetlerinin takibi

Eviden başka bir yere (bakımevi, hastane veya cezaevine) yerleştirilen çocuk, gördüğü tedavi ve yerleştirilmesine bağlı diğer tüm şartların belli aralıklarla gözden geçirilmesi hakkına sahiptir.

## 26 Sosyal güvenlik

Devletler ihtiyaç sahibi ailelerin çocuklarına daha çok mali kaynak ayırmalıdır.

## 27 Yeterli yaşam standardı

Her çocuğun bedensel, toplumsal ve zihinsel gelişim ihtiyaçlarını karşılayan yeterli bir hayat seviyesine sahip olma hakkı vardır.

## 28 Eğitim hakkı

Her çocuk eğitim hakkına sahiptir. İlköğretim parasız olmalıdır. Her çocuk ortaöğretim hizmetlerine erişebilmelidir. Okullardaki disiplin uygulamaları çocukların insan olarak taşıdığı saygınlıkla bağdaşır biçimde olmalıdır. Bu konuda zengin ülkeler yoksul ülkelere yardımcı olmalıdır.

## 29 Eğitimin amaçları

Eğitimin amacı çocuğun kişiliğinin, becerilerinin ve yeteneklerinin mümkün olduğunca geliştirilmesi olmalıdır. Eğitim; çocuğu insan haklarına, ana-babasına, kendi kültürü ile diğer kültürlere ve çevreye saygı duymaya teşvik etmelidir.

## 30 Azınlık gruplara mensup çocuklar

Her çocuk, yaşadığı ülkedeki insanların çoğunluğu tarafından paylaşılmasa bile ailesinin dili, gelenekleri ve dini hakkında bilgi edinme ve bunları icra etme hakkına sahiptir.

## 31 Boş zaman, oyun zamanı ve kültür

Her çocuk dinlenme, oynama ve çeşitli kültürel ve sanatsal faaliyetlere katılma hakkına sahiptir.

## 32 Çocuk işçiliği

Devletler, çocukları kendileri için tehlikeli olabilecek veya sağlıklarını veya eğitimlerine zarar verebilecek işlerde çalıştırmaktan korumalıdır.

## 33 Uyuşturucu madde kullanımı

Devletler, çocukları uyuşturucu maddelerin yasadışı kullanımına karşı korumalıdır.

## 34 Cinsel istismar

Devletler, çocukları cinsel istismar ve suiistimale karşı korumalıdır.

## 35 Kaçırma

Devletler, çocukların kaçırılmasını veya para karşılığı satılmasını engellemelidir.

## 36 Diğer istismar çeşitleri

Devletler, çocukları diğer tüm istismar çeşitlerine karşı korumalıdır.

## 37 Özgürlüğünden yoksun bırakma

Hiçbir çocuk, işkence veya diğer zalimane muamele veya cezaya tâbi tutulamaz. Bir çocuğun tutuklanması veya hapsi ancak en son başvurulacak bir önlem olarak düşünülüp, uygun olabilecek en kısa süre ile sınırlı tutulacaktır. Ceza infaz kurumlarında bulunan çocuklar yetişkinlerle aynı yerde tutulmamalı ve aileleriyle irtibatlarını sürdürebilmelidir.

## 38 Savaş ve silahlı çatışmalar: bkz. ‘İhtiyari Protokoller’

Devletler savaştan etkilenen çocukların korunması ve bakım altına alınması için mümkün olan azami çabayı gösterirler. Devletler 15 yaşından küçük çocukların savaşa katılmasına veya silah altına alınmasına izin vermemelidir.

## 39 Çocuk mağdurların rehabilitasyonu

İhmâl, sömürü ya da istismar, işkence ya da silahlı çatışma mağduru olan çocukların sağlığına yeniden kavuşması ve onuru ve öz saygısını yeniden kazanması için özel yardım sunulmalıdır.

## 40 Çocuk adaleti

Kanunları ihlal ettiği iddia edilen veya kabul edilen bir çocuğa, insana yaradır ve saygın bir şekilde muamele edilmelidir. Çocukların avukattan destek alma ve yaş veya içinde bulunduğu durumu dikkate alan adil bir yargılamaya tabi tutulma hakkı vardır. Çocuğun mahremiyet hakkına daima saygı gösterilmelidir.

## 41 Daha ileri düzeydeki ulusal standartların uygulanması

Belirli bir ülkenin mevzuatı çocuklara Sözleşme maddelerinden daha iyi koruma sağlıyorsa, söz konusu mevzuat aynen uygulanmaya devam etmelidir.

## 42 Haklara ilişkin bilgilendirme

Devletler, çocuklar ve yetişkinleri Sözleşme hakkında bilgilendirmelidir.

Sözleşme toplamda 54 maddeden oluşmaktadır. Aşağıda yer alan madde de dahil olmak üzere 43 ila 54. maddeler, çocukların sahip oldukları haklardan faydalanmalarını sağlamak amacıyla yetişkinler ve devletlerin iş birliği içerisinde yürüteceği faaliyetleri açıklamaktadır:

## 45

UNICEF, çocuk hakları konusunda uzman tavsiyesi ve yardımı sunabilir.

## İhtiyari Protokoller

2000 yılında BM Genel Kurulu, Sözleşme’yi pekiştirmek amacıyla iki ihtiyari protokol kabul etmiştir. Protokollerden biri devletler tarafından asgari silah altına alma yaşının 15 yaşın üzerine çıkarılmasını ve silahlı kuvvetlerde görev alan 18 yaşın altındaki görevlilerin silahlı çatışmalara doğrudan katılmasının önlenmesini öngörmektedir.

Diğer ihtiyari protokolda ise çocuklara yönelik sömürü ve istismarın sona erdirilmesi için devletlerin alması gereken tedbirler ayrıntılı şekilde açıklanmaktadır. Protokol aynı zamanda, çocukların zorla çalıştırma, yasadışı evlat edinme ve organ bağı gibi cinsel olmayan amaçlarla satılmasının önlenmesine yönelik koruyucu tedbirler içermektedir. BM Genel Kurulu tarafından 2011 yılında kabul edilen bireysel başvuru usulüne ilişkin ek ihtiyari protokol ise çocuklara ve gerekli koşulları sağlanmadıkça diğer kişilere, çocuk hakkı ihlallerine ilişkin olarak Çocuk Hakları Komitesine başvuru hakkı tanımaktadır.